

# SUUDİ ARABİSTAN VE BAE İLE TÜRKİYE ARASINDA GELİŞEN SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ

**GÖKHAN ERELİ**

Körfez Çalışmaları Koordinatörü

ORSAM



Küresel ilişkilerin doğası gereği savunma iş birlikleri dinamik ve yeniliklere açık olmalıdır. Ortadoğu coğrafyası gibi devlet, devlet dışı aktör ve bölgesel/küresel aktör angajmanlarının yoğun olduğu coğrafyada, sabit dış/savunma politikası izleme aktörler açısından güvenlik zafiyetleri doğurabilecektir.



**S**uudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE), Türk savunma sanayi ürünlerine olan ilgisi her geçen gün artmaktadır. Geçtiğimiz günlerde Türkçe, İngilizce ve Arapça basınlara yansıyan haberlerde, BAE'nin Türkiye'nin Bayraktar TB-2 SİHA'larına yönelik ilgisinin arttığı ve 20 adet TB-2'nin BAE'ye teslim edildiği konu ile ilgili bilgisi olan kaynakların aktardığı bir gelişme oldu. BAE'nin bunun yanında TB-2 SİHA'larından toplamda 120 adet talep ettiği ve bu teslimatın en kısa sürede gerçekleştirilmesi için görüşmelerin yapıldığı ifade edilmektedir.

Nitekim iki ülke arasında meydana gelen son dönem üst düzey görüşmelerde gerek dönemin Abu Dabi Velihaht Prensi ve şimdiki Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid'in Ankara ziyaretinde ve ge-

rekse Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Abu Dabi ziyaretinde iki ülke arasındaki savunma iş birliği meseleleri de gündem olmuştu. Bu görüşmelerin ardından Türkiye'ye ayrı bir ziyaret



düzenleyen BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid'in Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile gerçekleştirdiği ortak basın toplantısında da ilgili savunma iş birliğine ayrı önem verilmişti.

BAE'nin yanında Suudi Arabistan'ın hem TB-2'ler bağlamında hem de diğer Türk savunma sanayi ürünleri kapsamında taleplerinin olduğu ve hatta savunma iş birliğini bu ürünlerin üretilmesi için fabrika kurmaya kadar genişletme arzusunda olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin de üst düzey yetkililer

tarafından açıkladığı üzere Körfez bölgesinin güvenliğinin Türkiye'nin güvenliğinden ayrı tutulamayacağı bir ortamda, iki ülkenin Türk savunma sanayi ürünlerine gösterdiği ilgi, üç ülke için de bir kazan-kazan durumu (*win-win game*) gelişmesini beraberinde getirebilir. Bu çerçevede ilk elde söz konusu gelişmelerin bölgesel siyaset açısından ne anlama geldiğine bakmakta, ardından ise Suudi Arabistan ve BAE'nin dış politikası açısından ne anlama geldiğini incelemekte fayda var. Bunun yanında ise son olarak ilgili gelişmelerin Türk dış ve savunma po-

litikası çerçevesinde anlamlandırılması gerekmektedir.



Ortadoğu'nun içerisinde bulunduğu güvenlik/güvensizlik ortamı, Joe Biden döneminin başlamasıyla Ortadoğu geneline yayılan siyasi ilişkilerin normalleştirilmesi süreciyle farklı bir hâl almaktadır. Dolayısıyla 2021 yılının ilk dönemlerinden itibaren Körfez krizinin çözülmesi ve Körfez'in aynı zamanda İran, İsrail ve Türkiye ile ilişkiler kurması normalleşme meselesinde yeni bir aşamaya geçildiğini belirtebilir.



## BÖLGESEL SİYASETTE YOĞUNLAŞAN SAVUNMA İŞ BİRLİKLERİ

Küresel ilişkilerin doğası gereği savunma iş birlikleri dinamik ve yeniliklere açık olmalıdır. Ortadoğu coğrafyası gibi devlet, devlet dışı aktör ve bölgesel/küresel aktör angajmanlarının yoğun olduğu coğrafyada, sabit dış/savunma politikası izleme aktörler açısından güvenlik zafiyetleri doğurabilecektir. Nitekim çoğu dönemde de savunma iş birliğini simgeleyen askerî teçhizat transferleri konusunda girilen ikili ilişkiler, savunma iş birliklerinin değiştiğini yahut değişmeye başladığını göstermektedir. Bu bağlamda, Ortadoğu'nun içerisinde bulunduğu güvenlik/güvensizlik ortamı, Joe Biden döneminin başlamasıyla Ortadoğu geneline yayılan siyasi ilişkilerin normalleştirilmesi süreciyle farklı



bir hâl almaktadır. Dolayısıyla 2021 yılının ilk dönemlerinden itibaren Körfez krizinin çözülmesi ve Körfez'in aynı zamanda İran, İsrail ve Türkiye ile ilişkiler kurması normalleşme meselesinde yeni bir aşamaya geçildiğini belirtebilir. Bu yeni aşama normalleşme ilişkilerinin savunma iş birliğini de kapsayacak şekilde genişlediği dönem olan normalleşme-sonrası bölgesel durum (*post-normalization regional landscape*) olarak adlandırılabilir. Normalleşme sonrası ilişkilerin güçlendiği bu dönem gerek ABD'nin bölgeyi terk ettiği söylemlerinin gerekse de Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle küresel aktörlerin bölgedeki devletlerin davranışlarını daha az oranda etkileyebileceği dönemi de beraberinde getirebilecektir. Dolayısıyla küresel aktörlerin daha az siyasi-askeri angajmanının olabileceği olasılığı, bölgesel aktörler arasındaki savunma iş birliğini güçlendirebilecek gelişme olabilir.

Normalleşme sonrası bölgesel durumun ülkeler arasında yeni savunma iş birliklerini içermesi, normalleşme döneminde ve normalleşme öncesi dönemde ülkeler arasında savunma ilişkileri olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu çerçevede, ilgili dönemi yeni yapan mefhum, ülkelerin savunma iş birliklerinde paradigma değişimine gitmeleri olarak ifade edilebilir. Paradigma değişimi ise ülkelerin dış politikalarını devam ettirirken savunma iş birliklerinin kurulmasında pragmatik tutum izlemelerini işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle doğrudan dış politika hedefleriyle çakışmadığı sürece askeri teçhizat transferini ilgilendiren savunma iş birliği konularının dış politikadan

olabildiğince bağımsız değerlendirilmesidir. Bu bağlamda bakıldığında, BAE her ne kadar İran ile ticari temaslarını artırma gayreti gösterse ve hatta altı yılın ardından bir Tahran büyükelçisi atamış olsa da bölgenin diğer Arap olmayan iki unsuru Türkiye ve İsrail ile savunma ve askeri ilişkilerini güçlendirmekte ve her iki ülkeyle savunma sanayi konusunda teçhizat tedariki görüşmeleri yürütmektedir. Bunun yanında yine bu konuya örnek olabilecek bir gelişme ise Suudi Arabistan da İran ile siyasi ilişkilerin kurulması temalı müzakereleri sürdürse de yine BAE gibi gerek Türkiye ile gerekse de dolaylı olarak İsrail ile ikili savunma ilişkilerini sürdürmektedir. Bu noktada özellikle Suudi Arabistan'ın hamlelerini dış politikasını sürdürürken savunma iş birliklerini pragmatik yürütme bağlamında örnek olarak İsrail ile diplomatik olarak ilişki kurulmadan, bölgesel denklemde aynı savunma iş birliği içerisinde olma gayreti gösterilebilir.

“

**Suudi Arabistan ve BAE'nin Türkiye gibi askeri kapasite açısından kendisini kanıtlamış üreticinin savunma sanayi ürünlerine olan ilgisi, her şeyden önce iki ülkenin de askeri teçhizat tedarikçileri konusunda alternatif arayışlarını somut hâle getirmektedir.**

”

## KÖRFEZ'İN DEĞİŞEN SAVUNMA ANLAYIŞI VE TÜRKİYE

Ülkelerin değişen savunma iş bir-



likleri anlayışları çerçevesinde Körfez ülkelerinin yaklaşımlarına bakmakta fayda vardır. Bu çerçevede, Suudi Arabistan ve BAE'nin Türkiye gibi askeri kapasite açısından kendisini kanıtlamış üreticinin savunma sanayi ürünlerine olan ilgisi, her şeyden önce iki ülkenin de askeri teçhizat tedarikçileri konusunda alternatif arayışlarını somut hâle getirmektedir. Türkiye 1945 yılından itibaren Batılı ülkelerle birlikte siyasi ve askeri temaslarını sürdürmüş ve 1990'lardan sonra da 1952 yılında katıldığı dünyanın en kalıcı ve en büyük askeri ittifakı NATO'daki ikinci büyük ordu olma özelliğini korumuştur. Bu anlamda Türkiye, ge-



leneksel anlamda güvenlik tüketicisi olmaktansa güvenlik sağlayıcısı/üreticisidir (security-producer). Aynı zamanda Türkiye'nin 2010 yılından itibaren bölgede izlemeye başladığı askerî aktiflik şeklindeki dış politika, 2016 yılından itibaren Suriye ve Irak sınırlarında gerçekleştirilen askerî operasyonlar ve bunun yanında Libya ve Dağlık Karabağ gibi örneklerdeki askerî katkıları düşünüldüğünde, Türkiye aynı zamanda konjonktürel olarak güvenlik sağlayıcısı/üreticisidir. Bütün bunlar dikkate alındığında, Türkiye, Körfez ülkeleri açısından bölgede önemli bir askerî teçhizat tedarikçisi ve savunma iş birliği ortağı

alternatifi olarak ortaya çıkmaktadır.



**Suudi Arabistan ve BAE gibi Körfez'de yüksek yoğunluklu dış politika izleyen devletlerin savunma iş birlikleri ve askerî teçhizat tedariki bağlamında ABD'yi "geleneksel tedarikçi" (traditional procurer) ve Türkiye gibi üreticileri ise "yükselen tedarikçi" (emerging procurer) olarak değerlendirdikleri belirtilebilir.**



Suudi Arabistan ve BAE gibi her iki ülkenin de temel ve en büyük

askerî teçhizat tedarikçisi 1990'lı yıllardan bu yana ABD'dir. Bu bağlamda, her iki ülkenin de konjonktürel şartlar dolayısıyla alternatif arayışında olmaları, ilgili alternatif güvenlik sağlayıcısı ülkelerin ABD ile "eş konumdaki tedarikçiler" (equal procurers) oldukları anlamına gelmeyeceği gibi ABD ile bu ülkelerin savunma iş birliğini kestiği anlamına gelmektedir. Bu çerçevede Suudi Arabistan ve BAE gibi Körfez'de yüksek yoğunluklu dış politika izleyen devletlerin savunma iş birlikleri ve askerî teçhizat tedariki bağlamında ABD'yi "geleneksel tedarikçi" (traditional procurer) ve Türkiye gibi üreticileri ise "yükselen tedarikçi" (emerging procurer) olarak değerlendirdikleri belirtilebilir.

Türkiye'nin millî savunma sanayi ürünlerinin bölgedeki krizlerde kullanımı sonrası yoğun bir taleple karşı karşıya olduğu aşîkârdır. Bu çerçevede bakıldığında, sadece Türk dış politikasında millî savunma sanayi ürünlerinin etkin kullanımı değil, aynı zamanda bölgesel savunma iş birlikleri kurulması açısından bu ürünlerin fayda sağlanması konusu da bir o kadar önem arz etmektedir.

Sonuç olarak normalleşme dönemi öncesinde siyasi uzlaşmazlıkların yanında Ortadoğu genelindeki çatışma bölgelerinde farklı unsurlar üzerinden siyasi ve hatta belirli dönemlerde askerî olarak karşı karşıya gelmiş olan Türkiye ile Suudi Arabistan-BAE'nin değişen şartlar dolayısıyla savunma iş birliğine girmesi, bu ülkelerin farklılaşan paradigmalarını yansıtmaktadır. ■